

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

L. W. G. Blokhuis

Een gelovige page dient een heidense koning

Daniël 1

De eerste helft van het boek Daniël verschilt naar inhoud en karakter van de tweede. We krijgen hier geschiedenis. Het eerste hoofdstuk vertelt hoe Daniël aan het hof van Babels koning kwam. In het derde regeringsjaar van Jojakim, de koning van Juda, kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, naar Jeruzalem en sloot het in; en de Here gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn macht.

Het waren bewogen jaren. Nebukadnezar, de koning van Babel, was opgetrokken en na een onderwerping gedurende drie jaar was Jojakim tegen hem in opstand gekomen (II Kon. 24 : 1). In die tijd leefde Jeremia. En deze profeet stelde de inhoud van zijn prediking op schrift (Jer. 36 : 2). Jeremia, de man die altijd preekte en die bijna nergens gehoor kreeg. De stem van een roepende in de woestijn. Is dan alles tevergeefs? Loopt het werk van de HERE dood?

Dat nooit! Jeremia had de straf aangekondigd, maar koning Jojakim geloofde er niets van, dat Nebukadnezar zou komen met zijn machtige leger (Jer. 36 : 29).

In deze jaren werkte de HERE een groot werk. Dat koning Jojakim daar blind voor was deed aan de majesteit van Gods werk niets af.

Nebukadnezar kwam, zag en overwon. Toen zeide de koning tot Aspenaz, dat hij zou overbrengen uit de Israëlieten, namelijk uit het koninklijk geslacht en uit de edelen, knapen geschikt om dienst te doen in het paleis van de koning. En de koning stelde voor hen een dagelijks rantsoen vast van de koninklijke tafel. . . . Na een opleiding, die drie jaar moest duren, zou de koning beslissen of ze voor de dienst aan het hof geschikt waren.

Nu bevonden zich onder hen enige Judeeërs: Daniël, Hananja, Misaël en Azarja; de overste der hovelingen gaf hun andere namen: Daniël noemde hij Beltsazar, Hananja Sadrach, Misaël Mesach en Azarja Abednego.

In het derde jaar des koninkrijks van Jojakim, de koning van Juda kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, naar Jeruzalem en belegerde het. En de Here gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand. En de koning gaf aan de overste van zijn hovelingen bevel, enkele prinses uit Jeruzalem te laten komen. Zo deden de overwinnaars in die tijd.

In dat kader paste een naamsverandering. Daniël wordt Beltsazar. En Beltsazar betekent: „Bescherm oes konings leven“. O neen, Nebukadnezar maakt van deze prinses geen gevan-

genen. Ze krijgen het best aan het vreemde hof.

Maar Daniël en zijn vrienden weigeren te eten van de koninklijke tafel. Ze raken de Babyloniëse gerechten niet aan. Daniël nam zich voor in zijn hart, zich niet te verontreinigen met de koninklijke spijsje of met de wijn, die de koning placht te drinken.

Dat is geloofsmoed. Daniël was moedig tegenover de wilde dieren (hoofdstuk 5, de leeuwenkuil!), maar Daniël was ook trouw in het „kleine“. Daniël en zijn vrienden bedankten voor de fonkelende wijn. Ze leefden om zo te zeggen „op water en brood“. Ze aten groenten (vers 12). 's Morgens spinazie, 's middags een krop sla en 's avonds nog zo iets. Deze vier bedankten voor de menu's van de koninklijke tafel. Waar bleven de anderen? Die gingen blijkbaar de weg van de minste weerstand.

We moeten deze dingen niet oppervlakkig bekijken. Waarom heeft Daniël beleefd „Nee, dank u wel“, gezegd? De zaak is deze: Daniël wilde niet eten wat aan de afgoden gewijd was. Hij nam daarbij geen martelaarshouding aan. Hij diende, correct, een verzoek in. Hij dacht in de kleine dingen van het dagelijks leven aan de HERE.

Daniël en drie andere knapen durfden dit aan. Zij onthielden zich van de koninklijke tafel. En ze vroegen om een tijd van tien dagen. Daarna zouden ze graag de vergelijking doorstaan met de knapen, die wel van de koninklijke spijsje hadden gegeten.

En wat was het resultaat? Na verloop van tien dagen bleek hun uiterlijk schoner en zagen zij er welvarender uit dan al de knapen die van de koninklijke spijsje gegeten hadden.

Die zegen gaf de HERE in die tijd aan gehoorzame jonge knechten van Hem. De HERE gaf Jojakim, de koning van Juda, in de macht van de overweldiger. De hand van de HERE bezocht de zonden van Zijn volk. Ook in dit hoofdstuk wordt de naam van de HERE genoemd. Alles gaat naar de raad des HEREN. De HERE gaf Jojakim in de macht van de vijand.

De HERE regeert ook in donkere dagen. De HERE werkt ook in een heidens land. Heidenen hadden Jeruzalem ingenomen nadat eerst Verbondskinderen het heiligdom binnen Jeruzalem hadden gebracht. Gods gerichten zijn altijd gerichten over de ontrouw van Zijn volk.

Babel wilde Jeruzalem totaal uitschakelen.

U kent de betekenis van de namen Babel en Jeruzalem. Babel is de stad van de antichrist. En Jeruzalem is de stad, waar de Geest van Christus werkt in de profeten en de priesters.

Nu heeft de HERE Jojakim in de macht van Babels koning gegeven. Nu heeft de HERE Zijn straf doen komen. De Israëlieten zongen Psalm 46 net als wij: „Geen onheil zal de stad verstoren, daar God Zijn woning heeft verkoren.“ Dat zegt Gods Woord. En Gods Woord is altijd waar. Hoor het Woord! De HERE regeert. Dat wordt al dadelijk in het begin van dit boek Daniël gezegd. Ook het feit dat veelbelovende jongens de ballingschap ingaan is een werk van de HERE. En de vertroosting is er ook. De HERE belet niemand om Psalm 46 te zingen.

Omdat de HERE voortgaat met Zijn werk, zal Zijn Woord ook eeuwig blijven.

Wat heeft het dan te betekenen als er in het leven van Gods volk tegenspoed komt?

Dat kan een beproeving van ons geloof zijn; dat kan ook een straf zijn omdat we niet dicht bij de HERE hebben geleefd.

Wat waren de zonden van Jeruzalem? Daar waren koningen, die werelds regeerden. Daar waren priesters, die de eredienst ontheiligden. Daar waren valse profeten. En het volk had het graag zo.

De HERE had in Jeruzalem koningen gezet om Hem te dienen. En de HERE had priesters aangesteld om Zijn dienst in het heiligdom te vervullen.

Maar er kwam niets van terecht. De Joden riepen wel: Des HEREN tempel, des HEREN tempel, des HEREN tempel is dit, maar heidenen hebben die tempel leeggeplunderd. De HERE gaf die tempel over, omdat Zijn tempel al lang niet meer voor de HERE heilig was.

En de prinses uit Jeruzalem, ze droegen mooie namen. Daniël, mijn God is Rechter. Hananja, de HERE is genadig. Misaël, wie is gelijk aan God? Azarja, de HERE helpt. Maar ze krijgen geen andere, echt heidense namen. En koning Nebukadnezar stelt voor de knapen uit Jeruzalem een dagelijks rantsoen vast van de koninklijke tafel.

In Jeruzalem gingen de meeste koningen het volk vóór in het dienen van de afgoden. Het goud is verdwenen. Maar Daniël weigerde te knielen voor de vreemde goden. En Babels goden moeten het veld ruimen voor een knaap, die de ware God vreest en dient. De antichrist moet wijken. Al moet Daniël worden onderwezen in de boeken en de taal van Babel, toch overwint de geest van Babel in zijn hart niet. Naar het uiterlijk waren hij en zijn drie vrienden Babyloniërs geworden. Maar ze raakten de vette schotels van Babel niet aan. Ze kregen hun eigen menu, niet alleen tien dagen, maar ook verder.

En ze overtroffen alle wijzen en sterrenkijkers van Babel. Niemand kon tegen hen op.

Het was Babels bedoeling Daniël klein te krijgen.

Hij moest geen profeet van de HERE blijven. Het was de bedoeling geweest dat Daniël als een echte Babyloniër zou staan voor het aangezicht van de koning.

Maar het liep anders. Daniël bleef. Hij bleef tot de Here de gevangenen Sions wederbracht. Al scheen het anders, Psalm 46 is toch waar. „God zal haar redden uit de nood, bij 't dagen van het morgenrood.“ Dat zullen allen zien, die het Woord van Christus horen en het bewaren. De kerk van Christus BLIJFT. Die gemeente, die midden in deze wereld buigt voor de Majesteit van het Evangelie. Zegt onder de volken: De HERE is Koning, vast staat nu de wereld, zodat zij niet wankelt (Ps. 96 : 10).

Kerkelijk leven

DE KATHOLICITEIT VAN CHRISTENDOM EN KERK

(V)

„Fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen”

In de voorgaande artikelen van deze reeks hebben we aangetoond dat er in Bavincks kerkbeschouwing duidelijk twee hoofdmomenten, twee fundamentele opvattingen zijn te onderscheiden. Ze rijzen als twee pieken omhoog uit alles wat hij over de kerk schrijft.

Het eerste en alles beheersende moment is dit, dat, zoals alle Gereformeerde Confessies duidelijk en expresselijk leren, de éne, heilige, katholieke kerk de vergadering is van **alle ware Christgelovigen**, dat wil zeggen: de gemeenschap van **alle** gelovigen, uit **alle tijden**, in **alle** landen, onder **alle** volken.

In wat Bavinck omtrent de kerk leert staat dit voorop. Deze omschrijving van de kerk typeert naar zijn overtuiging het „wezen” daarvan.

Maar daarnaast handhaaft Bavinck ook en met alle ernst en kracht dat de kerk in haar geïnstitueerde gestalte de kenmerken van de ware kerk moet vertonen: de zuivere bediening van woord en sacrament en de schriftelijke uitoefening van de christelijke tucht.

Met name keerde Bavinck zich tegen de „zonde” van de Ned. Herv. Kerk, welke ten principale hierin bestaat dat zij leugen en waarheid binnen haar kring gelijke rechten toekent. In verband daarmee achtte hij de Afscheiding van 1834 voluit een wettige daad. Een daad waardoor de heiligheid en de katholiciteit der kerk werden gehandhaafd. Wel weigerde Bavinck zo'n Afscheiding tot een „beginsel” te verheffen of tot een deel van de belijdenis te maken, maar naar zijn overtuiging was het wel de plicht van alle gelovigen in de Ned. Herv. Kerk om, op wat voor wijze dan ook, te breken met de genoemde kerkelijke zonde.

☆☆☆

Een ander motief in Bavincks kerkleer zoals hij die in zijn rede over de katholiciteit van christendom en kerk ontwikkelt is het volgende.

Rome had een absoluut en onfeilbaar kenmerk der zaligheid. Dat bestond in de onderwerping aan de paus. Zulk een kenmerk bezaten de reformatoren niet. De protestanten, vooral de gereformeerde, koesterden „de bescheiden en schone gedachte”, dat wij de mate der genade niet kunnen bepalen waarmee de ziel ook onder vele zonden en dwalingen nog met God verbonden kan zijn en dat men dus de graad van kennis niet kan bepalen die voor de zaligheid onmisbaar is.”

In verband daarmee maakten de gereformeerden onderscheid tussen „fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen”.

Reeds Calvijn begon daarmee en sindsdien werd deze onderscheiding gemeen goed onder de gereformeerden. Zij moesten hiertoe wel komen omdat „enige rekbaarheid in de zuiverheid van de bediening des Woords op protestants standpunt wel aangenomen moet worden wijl anders bijna alle gemeenschapsleven onmogelijk zou worden en het sectarisme op de schrikkelijkste wijze zou worden gevoed.”

Men moet, aldus Bavinck, deze onderscheiding evenwel niet „mechanisch” opvatten. Bij voorbeeld zó, dat men twee reeksen geloofsartikelen opstelt waarvan de éne de fundamentele en de andere de niet-fundamentele omvat. Evenmin mag deze onderscheiding zo worden gehanteerd dat de fundamentele geloofsartikelen zouden samenvallen met wat in de eigen belijdenis werd uitgesproken. Neen deze onderscheiding moet „organisch” worden toegepast. De waarheid Gods ons in de Schrift geopenbaard bestaat immers niet in een „reeks” „waarheden”, maar vormt een „organisch geheel.” 1)

☆☆☆

Hoe Bavinck dit bedoelt heeft hij in zijn fijne, ten dienste van de jonge lidmaten der kerk geschreven, boekje „De offerande des Lofs” op de volgende wijze uiteengezet.

„Heel de inhoud van de belijdenis des geloofs wordt in het Nieuwe Testament telkens samengevat in de weinige woorden dat Jezus is de Christus, de Zoon van de Levende God.” Wie Hem als zodanig belijdt voor de mensen die zal door Christus ook eenmaal beleden worden voor zijn Vader. Op grond van deze belijdenis werd b.v. de kamerling terstond door Filippus gedoopt.

Zo is dus de korte, centrale inhoud van het Christelijk geloof en dus ook van de Christelijke belijdenis: „Jezus, de beloofde Messias, de van God gezalfde profeet en priester en koning”, Dat is „de kern der openbaring, het hart der Heilige Schrift, de pit en het merg van alle belijdenis, het centrale dogma van waaruit alle stralen der kennis Gods naar de omtrek zich uitbreiden. De persoon van Christus bepaalt het wezen van het Christendom.” 2)

☆☆☆

Met deze eenvoudige, maar tegelijk diepe en alles omvattende belijdenis nam de christelijke kerk haar eigen zelfstandige plaats in temidden van Joden en heidenen. Maar daardoor was zij ook van beiden gescheiden. Van deze belijdenis uit kwam zij tot steeds rijker ontvouwing van haar geloof en haar leven. Al spoedig werd deze belijdenis uitgebreid tot die van de Naam des Vaders des Zoons en des Heiligen Geestes. „In de twaalf artikelen van ons algemeen ongetwijfeld Christelijk geloof ontving deze doopsbelijdenis een bredere ontwikkeling. En later werden al deze artikelen in de verschillende confessies der Christelijke kerk dieper ingedrukt en nader omschreven.

De belijdenissen zijn samen takken en bladeren gelijk, ontsproten aan de éne stam, die in het geloof dat Jezus de Christus is, bij de aanvang in de bodem der gemeente werd geplant.”

In die korte geloofsbelijdenis dat Jezus de Christus is wordt schepping en val, zonde en ellende ondersteld. „De ganse persoon van Christus met zijn namen en naturen, met zijn ambten en staten, ligt er als een kiem in besloten. Heel de orde des heils, voor de enkele, voor de mensheid, voor de wereld, is er in ingewikkeld en inbegrepen. In het kruis van Christus, dat de Joden een ergernis en de Grieken een dwaasheid is, zijn zonde en genade, wet en evangelie, recht en barmhartigheid, schuld en vergeving vereend en verzoend. Over dat kruis heen bieden God en wereld, hemel en aarde, engelen en mensen, volken en natiën elkander de vredeshand aan. Want daardoor heeft God de wereld met zichzelf verzoend, de zonden haar niet toerekenende, en over alle overheden en machten getriumfeerd.

In de genade van onze Here Jezus Christus zijn wij de liefde des Vaders deelachtig en genieten wij de gemeenschap des Heiligen Geestes.” 3)

De stand van zaken is nu deze dat „aan de belijdenis dat Jezus Christus in het vlees gekomen is, de geesten worden gekend. Zo wie belijdt dat Jezus de Zone Gods is, God blijft in hem en hij in God”.

Dat wil zeggen: wie deze belijdenis, deze „fundamentele artikelen des geloofs”, van harte belijden behoren op grond daarvan tot het volk van God, zijn lid van het lichaam van Christus, dat is: van zijn ekklesia, zijn gemeente, zijn kerk. 4)

☆☆☆

Bavincks kijk op de kwestie van de wel en niet fundamentele geloofsartikelen treedt op bijzonder duidelijke wijze aan het licht als men nagaat hoe hij die plaatst tegenover de opvattingen van de Rooms-katholieke kerk daaromtrent.

Door de kerk van Rome werd namelijk steeds en principiëel de idee van het bestaan van fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen afgewezen. Dat geschiedde nog met alle kracht en ernst in de encycliek „Mortalium animos” uit het jaar 1928. In deze encycliek werd namelijk o.a. verklaard dat men niet het recht bezit genoemde onderscheiding te maken! Dat was ongeoorloofd omdat God „alles” gelijkelijk had geopenbaard.

Ten gevolge daarvan waren **alle** „katholieke waarheden” gelijk in goddelijkheid, waarde en gezag. En daarom mocht ook niemand ten aanzien van die waarheden de onderscheiding van fundamenteel en niet-fundamenteel hanteren.

Deze specifiek Roomse opvatting vloeyde voort uit de in feite rationalistische idee dat de openbaring Gods ten principale bestaat in het bekend maken van een aantal, een complex afzonderlijke „waarheden.” Deze waarheden werden door de kerk artikelsgewijs geformuleerd, vastgesteld en in de loop der jaren ook successief vermeerderd. Volgens de Rooms-katholieke kerkleer bestaat voorts het geloof in de toestemming van deze waarheden.

☆☆☆

Heel deze Roomse constructie omtrent de openbaring en het geloof werd nu door de Reformatoren afgewezen. Deze kregen namelijk al gauw te maken met het feit „dat er verschillende kerken naast elkaar optraden met een op vele punten onderling afwijkende belijdenis. Dat drong hen er toe, te beginnen met Calvijn, de vraag te stellen naar wat het beslissende was voor het zijn van een christen en van een christelijke kerk.

En toen en zo zijn ze gekomen tot het onderscheiden van „fundamentele” en „niet-fundamentele geloofsartikelen” in de boven omschreven „organische” zin van het woord. De onderscheiding tussen die tweeërlei soort artikelen op deze wijze was het resultaat van een „onderzoek naar het wezen van het Christendom”.

In scherpe tegenstelling met de Roomse leer dat het geloof een instemmen is met, een aanvaarden van een complex „waarheden” poneerden de Reformatoren dat het ware geloof „een bijzonder centraal object” heeft namelijk „de genade Gods in Christus”. Daarbij kon van een

C. VEENHOF

optelsom van artikelen wier kennis en toestemming ter zaligheid nodig zijn eenvoudig niet gesproken worden! Het geloof was voor de Reformatoren vóór alles „een persoonlijke verhouding tot Christus”. Het draagt als zodanig een „organisch” karakter en is zo naar zijn wezen vreemd aan de idee van „optelling” en „aantal”.

Rome moest voorts op grond van haar geloofsopvatting een „minimum” van waarheden vaststellen „zonder hetwelk van geen zaligheid sprake kan zijn”. Maar volgens de Reformatoren is het geloof „een vertrouwen op de genade Gods en dus voor geen berekening vatbaar.” Iedere gelovige, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament „bezit in kiem dezelfde kennis, welke in de theologie dieper en breder ontwikkeld wordt”.

Op deze wijze tekent Bavinck het verschil tussen Rome en Reformatie op dit punt.

☆☆☆

Samenvattend kunnen we zeggen dat het volgens Bavinck bij het al of niet aanvaarden van „fundamentele” en „niet-fundamentele geloofsartikelen in de boven omschreven zin gaat om het „wezen” van het Christendom en het geloof.

Wie de Roomse opvatting daarvan voorstaat moet komen tot de verwerping van deze onderscheiding. Maar wie met de Reformatoren er aan vasthoudt dat het wezen van het Christendom bestaat in de openbaring van Gods genade in Christus en het geloof ziet als een persoonlijke vertrouwensrelatie met de Heiland en in Hem met de drieënige God zal deze onderscheiding van harte aanvaarden. 5)

1) Uit deze omschrijving blijkt wel zeer duidelijk dat de term „fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen” een ongelukkige is. Ze suggereert immers dat het daarbij gaat om „aantallen”, namelijk om twee „reeksen” geloofsartikelen. En dat wij dus daarin te doen hebben met een „mechanische” onderscheiding. Van „aantallen” geloofsartikelen en een „mechanische” onderscheiding is evenwel in de wijze waarop de gereformeerden die hanteerden geen sprake en mag daarbij ook geen sprake zijn.

2) De offerande des lofs⁵, 41

3) Idem, 42

4) Men vindt deze onderscheiding van „fundamenteel” en „niet-fundamenteel” in de „organische” zin van het woord dus volgens Bavinck in principe reeds in de Heilige Schrift. Men

denke behalve aan het door Bavinck genoemde ook aan een uitspraak van Christus als: „Wee u, schriftgeleerden en Farizeeën, gij huichelaars, want gij geeft tienden van de munt, de dille en de komijn en gij hebt het **gewichtigste (!)** van de wet verwaarloosd” (Matt. 23 : 23). Paulus schrijft in 1 Cor. 2 : 2 „Want ik had niet besloten iets te weten onder u, dan Jezus Christus en die gekruisigd.” Ook in de Geref. confessies komt deze onderscheiding voor: Men denke aan een uitdrukking uit de Catechismus als „hoofdsom” der wet (Zd 2) en „hoofdsom” van wat ons in het Evangelie beloofd wordt (Zd 7).

⁵⁾ We moeten hierbij de opmerking maken dat er op het tweede Vaticaanse concilie een wijziging gekomen is in de Roomse opvatting in deze. In het daardoor vastgestelde decreet over het oecumenisme wordt er nl. van gesproken dat er in de waarheid van de katholieke leer een rangorde of hiërarchie bestaat omdat ze niet alle op dezelfde wijze verband houden met het fundament van het geloof. Het is evenwel de vraag hoe deze nieuwe visie ten aanzien van de onveranderbare leer der kerk zal functioneren.

Een weg naar hereniging?

Dr. J. Douma heeft in zijn brochure gesteld dat, naar zijn mening, een weg naar hereniging van onze kerken te vinden zou zijn wanneer wij het duidelijk eens zouden zijn over de volgende drie punten die ik nog een keer citeer.

1. De onverkorte aanvaarding van de gereformeerde belijdenis, overeenkomstig het Ondertekeningsformulier.
2. De hartelijke verdediging van het zelfstandig bestaansrecht van de gereformeerde kerken.
3. De loyale hantering van de kerkenordering voor het onderling verkeer van de kerken.

Over het eerste punt, de onverkorte aanvaarding van de gereformeerde belijdenis, schreven we in het vorig nummer van ons blad.

Nu over het tweede punt.

De hartelijke verdediging van het zelfstandig bestaansrecht van onze vrijgemaakte kerken.

Ik ben van mening dat ieder die uit overtuiging behoort tot een vrijgemaakte kerk met deze uitspraak van dr. Douma akkoord zal gaan. Met opzet laat ik, als ik dit neerschrijf, buiten beschouwing de bezwaren die bij sommige leden van een vrijgemaakte kerk de laatste jaren gerezen zijn met betrekking tot de hartelijke verdediging van het zelfstandig bestaansrecht van onze kerken, tengevolge van de ontwikkelingen binnen de vrijgemaakte kerken. Ontwikkelingen die bij velen de kerkelijke vreugde van de eerste jaren na de vrijmaking hebben gedooft en die bij anderen allerlei twijfels hebben doen rijzen niet zozeer aan hetgeen wij in 1944 en daarna in de eerste tijd deden, maar wel aan de verdere ontwikkelingen en de progressiviteit van sommige vrijgemaakte instanties. Die verdere ontwikkelingen zijn natuurlijk niet allemaal zorgwekkend. Er is veel waarvoor we dankbaar zijn. Maar zorgwekkend is geworden voor velen het feit dat in toonaangevende kringen geen kritiek geduld wordt op dat wat die toonaangevende kringen pomen. Dit is voor een christelijke gemeenschap natuurlijk zorgwekkend. Daardoor vervalt men zonder dat het gezegd mag worden, in de geestesgesteldheid van de toonaangevende kringen in de gereformeerde kerken vóór 1944. Die konden niet verdragen dat gangbare meningen aan oprechte kritiek van uit de Schrift werden onderworpen. Daarom moest onder meer aan K. Schilder het zwijgen worden opgelegd in die tijd.

Zoals gezegd ik laat deze soort bezwaren op dit moment buiten bespreking. Ieder die uit overtuiging lid van een vrijgemaakte kerk is, kan van harte akkoord gaan met de hartelijke verdediging van het bestaan en het bestaansrecht van onze vrijgemaakte kerken.

Tot goed begrip van de bedoeling van dr. Douma bij het pomen van dit tweede punt moeten we ook kennisnemen van de twee zaken die hij op blz. 45 vermeldt als concrete inhoud van zijn hartelijke verdediging van

het zelfstandig bestaansrecht van onze kerken.

De hartelijke verdediging van het zelfstandig bestaansrecht van onze kerken houdt bij dr. Douma in dat,

- a. de Vrijmaking niet slechts een „historische” aangelegenheid is, maar in gedachtenis dient te worden gehouden als een werk des Heren, dat ook voor het heden van betekenis is voor ons en onze kinderen;
- b. samenspreking op landelijk niveau met de synodale kerken in de huidige situatie zinloos is, gelet op de voortgaande ontwrichting in leer en leven van deze kerken, waartegen tot nu toe zowel vanuit haar eigen kring als van onze zijde tevergeefs gewaarschuwd is.

Bij deze concretisering en enkele aantekeningen.

Wat het onder b gezegde betreft, daarmee ga ik geheel akkoord.

In de „huidige situatie” is samenspreking op landelijk niveau als zinloos te beschouwen, naar mijn mening.

Wat het onder a gestelde betreft hebben wij vragen.

Wat wil deze stelling die zakelijk en ook woordelijk ons bekend is? Denkt men door over de stelling dat de vrijmaking niet slechts een „historische” aangelegenheid is maar een „werk des Heren”, dat daarom in gedachtenis dient te worden gehouden, dan kan men niet ontkomen aan de gedachte dat hier onderscheid wordt gemaakt tussen gebeurtenissen waar de hand des Heren buiten staat en gebeurtenissen waarin de hand des Heren kenmerkend is. Met zulk een onderscheid — let wel, niet onderscheiding maar **onderscheid** — is men, natuurlijk onbedoeld, in strijd met onze belijdenis in zondag 10 van de Catechismus. Daar wordt beleden dat de kracht Gods, waarmee Hij hemel en aarde en alle schepselen nog onderhoudt en regeert „alomtegenwoordig” is.

Wil men onderscheid maken tussen „historische” aangelegenheden waar de alomtegenwoordige hand des Heren buiten staat enerzijds en aangelegenheden die een werk des Heren zijn?

Men komt dan niet alleen met de belijdenis in zondag 10 in conflict maar ook met art. 13 van de NGB „dat in de wereld niets geschiedt zonder zijn ordinantie”. En met de Schrift. „Het lot wordt in den schoot geworpen, maar elke beslissing daarvan is van den HERE”. Spr. 16 : 33. „Wij weten nu, dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen, die volgens zijn voornemen geroepen zijn,” Rom. 8 : 28. Men vergelijkte voorts Matth. 6 : 25-34; 10 : 28-31. Hand. 14 : 17 en 17 : 28. De dag van mijn geboorte is ook meer dan een „historische” aangelegenheid in de bovenbedoelde zin. De dag van mijn huwelijk ook.

We begrijpen wel dat de bedoeling is een dam te werpen tegen gedachten in de trant van: de vrijmaking was een broedertwist en vete, die ongedaan dient te worden gemaakt. We vragen echter: is het verstandig zich door dergelijke uitspraken te laten dringen in een hoek waarin men tot accentuering komt waardoor christenen in verwarring worden gebracht alsof er toch twee „lagen” zijn in de geschiedenis zoals de r.k. theologie dit in de middeleeuwen is gaan pomen, een „natuur” en een „bovennatuur”. De zaken van de kerk en het instituut met name behoren tot de bovennatuur of de sfeer der genade. Genade dan niet in de schriftuurlijke betekenis maar in de roomse scholastische betekenis.

Moeten onze christenen weer de kant van de rooms katholieke gedachtenconstructies omtrent „natuur” en „genade” worden opgestuwd? Moet de worsteling om van deze erfenis, die diep in het theologisch denken wortel heeft geschoten en via het theologische denken in de prediking en het kerkelijk leven, gefrustreerd worden? Ik acht dit een zeer belangrijke zaak in het gereformeerde leven dat steeds geroepen blijft tot doorgaand reformeren, dat wij schriftuurlijk leren denken over het werk Gods in de geschiedenis waar ze zelf toe behoren.

De term „werk des Heren” exclusief voor de vrijmaking van 1944 gebruikt maakt van de geschiedenis van 1944 iets supra-historisch. Het lijkt mij een poging om van 1944 een indisputabele aangelegenheid te maken, een sacrale aangelegenheid. Men opent zo de

poort naar het „institutionalisme” wagenwijd. En is de indringende waarschuwingen van K. Schilder tegen dit „institutionalisme” vergeten. Schilder heeft in „Ons Aller Moeder” gewaarschuwd tegen een gegeven instituut als verbondsgemeenschap aanwijzen. „Nu moet het ons van het hart, dat wij niet deze weg kunnen gaan.” „Wij wijzen een dergelijk quietisme — want daarheen moet het be-toog ook nu weer leiden — van de hand, zoowel voor de Hervormde Kerk als ook voor de Gereformeerde Kerken, om nu maar van anderen te zwijgen.” ¹⁾

„Naar onze mening wil de bijbelsche oproep: „aanschouw het verbond”, niet zeggen, en mag hij dus overgenomen in onze mond, nimmer bedóelen te zeggen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan dit of dat gegeven instituut.” ²⁾ Integendeel zegt K. Schilder deze kreet mag, „in zooverre het een woord van mensen tot mensen is” alleen maar dit betekenen: blijft onder alle omstandigheden trouw aan God in het institueren.

Wanneer men deze trouw aan God heeft vastgelegd door het sacraal stellen van 1944, dan is men niet meer in staat (zelfs) Schilder te verstaan als hij schrijft dat het „institueren” van de kerk een „levend, spanningsvol, concreet, immer doorgaand werk is, dat de gelovigen onder vele andere hun opgedragen werken dienen te verrichten” ³⁾

Samenvattende zeg ik dat ik geen bezwaar heb tegen erkenning van de hand des Heren in de gebeurtenissen rondom en in 1944 evenmin als ik bezwaar heb tegen erkenning van de hand des Heren in de dag van mijn verloving en huwelijk, maar in deze bijzondere accentuering van de vrijmaking ducht ik boven aangeduide bezwaren die niet gering zijn.

Een laatste opmerking bij dit punt van dr. Douma is dat het bijvoegelijk naamwoord „historisch” in deze samenhang op een verwarringwekkende wijze gebruikt is. In het gewone spraakgebruik bedoelen we met dit bijvoegelijk naamwoord juist het bijzondere, het gewichtige van een bepaalde gebeurtenis te accentueren. Wij spreken van een „historische” beslissing als een beslissing van verstrekkende gevolgen genomen is. Van een „historische” veldslag bij een veldslag die tot gevolg had dat de loop der geschiedenis er door beïnvloed werd. De slag bij Waterloo noemen we een „historische” veldslag bijvoorbeeld.

In gewoon Nederlands sprekende over de vrijmaking zouden we deze ingrijpende kerkelijke beslissing een „historische” gebeurtenis noemen. Bij Douma heet het juist niet een „historisch” gebeuren.

Waarom deze afwijking van het gewone gangbare spraakgebruik met betrekking tot dit punt? In de voorgaande opmerking heb ik het antwoord gegeven naar mij voorkomt: er wordt wat anders dan een „historische” gebeurtenis bedoeld, wat anders dan een gebeurtenis die zeer grote gevolgen in de loop der kerkelijke geschiedenis heeft. Die die loop der geschiedenis beslissend wendt in een bepaalde richting. Er wordt iets „boven-historisch” mee bedoeld. Een „hogere werkelijkheid”. Dr. Geelkerken mocht deze term in 1926 niet gebruiken om het paradijsverhaal van Gen. 3 te typeren. Dr. Douma is zover dat hij het gebeuren van 1944 als een hogere werkelijkheid beschouwd wil zien!

De kerkenordering

Het 3e punt van de weg tot hereniging van onze kerken zoals dr. Douma die zich als mogelijk voorstelt is de loyale hantering van de kerkenordering voor het onderlinge verkeer van de kerken.

Tot beslechting van de strijd onder ons over dit punt wil dr. Douma concreet stellen dat deze loyale hantering van de K.O. inhoudt, dat

- a. de besluiten van meerdere vergaderingen, overeenkomstig artikel 31 van de K.O. en met de daar genoemde uitzondering, met terdaad voor vast en bondig worden gehouden;
- b. het verband met die kerken, die de onder a genoemde besluiten niet voor vast en bondig willen houden, maar zich aan de meerdere vergaderingen ook verder niets gelegen laten liggen als verbroken moet worden beschouwd.

Ter toelichting van deze stellingen lezen we op bladzijde 46 van de brochure van dr. D. nog dat deze voorwaarde onmisbaar is. „Wie

zou menen, dat hij zich van de meerdere vergaderingen niets hoeft aan te trekken, moet niet verbaasd staan als hem wordt toegevoegd, dat hij het kerkverband daarmee verbreekt. Hij heeft het verband, waarin men met artikel 31 nog wil werken, voor ontbonden verklaard. Zijn vrijheid, die hij binnen het verband met zijn recht op appel bezit, is ontaard in vrijbuitelij. Hij moet dan niet klagen als zusterkerken daaraan konsekwenties voor de samenleving verbinden."

Tot zover dr. Douma.

Als men op adem is gekomen na deze lezing is men geneigd een en ander te denken en te vragen.

Men is geneigd te denken, vooral na lezing van het laatst geciteerde stuk toelichting van blz. 46, aan een strenge hand, die de kerken van de Here Jezus Christus eens discipline zal bijbrengen. Bijna denken we: een hand, die die kerken eens mores zal leren. Maar dat is een beetje oneerbiedig. Wat „loyale hantering van de K.O. wil zeggen zal dr. Douma de kerken in ieder geval eens inpeperen. Met de stok achter de deur.

Men is geneigd te vragen bij zichzelf: zou dr. Douma zich met het vraagstuk van het lezen van de tekst van artikel 31 wel eens serieus beziggehouden hebben? „Loyale hantering van de K.O. zal toch moeten betekenen „loyale hantering van wat in de K.O. te lezen staat. Niet van wat „men in die tekst placht en pleegt te lezen. Het lezen van teksten, ook van bekende teksten, is niet zo eenvoudig als ongeletterde en onvaste mensen wel eens denken. Natuurlijk behoef ik dat dr. Douma niet te zeggen. Hij weet dit veel beter dan ik.

Men is geneigd te denken: zou dr. Douma zich wel eens serieus rekenschap hebben gegeven van het karakter van de kerk van de Here Jezus Christus? En in verband daarmee zich rekenschap gegeven hebben omtrent de eenheid van de kerken, de eenheid die in het slot van art. 27 van de N.G.B. wordt beleden te zijn een „verenigd zijn met hart en wil in éénzelve Geest, door de kracht van het geloof"? Een eenheid, die alom in het Nieuwe Testament zo wordt geleerd als art. 27 daarvan belijdenis aflegt.

Men is geneigd te vragen: zou dr. Douma zich voldoende gerealiseerd hebben dat de kerk niet het eigendom is van mensen? Niet van enige apostel, niet van enige gemeente, niet van enige dominee, niet van enige theoloog, en niet van enige vergadering van mensen, ook niet van enige kerkelijke vergadering?

Zou dr. Douma zich enigszins gerealiseerd hebben wat de apostel heeft geschreven in 1 Cor. 4:3 (wat ik voor de duidelijkheid citeer uit de vertaling van de Stichting St. Willibrord): „Mij is echter heel weinig gelegen aan uw oordeel of dat van enige menselijke instantie"? Enigszins. Dit zeg ik opzettelijk. Want we zijn allemaal in onze exegetische zeer gebrekkige arbeiders omdat we zo gebrekkig zijn in het verstaan van het Woord.

Men is geneigd te vragen: zou dr. Douma zich voldoende hebben voorgesteld wat de Here Jezus heeft geboden volgens Joh. 17 voor zijn discipelen en voor zijn eigendom, zijn kerk? „Ik bid ook voor hen die door hun woord (dat van de apostelen) in Mij geloven, opdat zij allen één mogen zijn zoals Gij, Vader, in Mij en Ik in U: dat zij ook in Ons mogen zijn zodat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt." Dit woord van de Here Jezus staat op de grafsteen van wijlen dr. K. Schilder op de IJsselmuidense begraafplaats.

Hier wordt de éénheid, die onze Heer en Koning biddend begeerde wel erg aan banden gelegd door een „knecht", (dr. Douma). De vrijheid ook. De vrijheid ten opzichte van de andere „knechten", omdat wij geen anderen Heer hebben dan Eén. Al die knechten zijn immers niet meer dan „ondergeschikten" van onze Heer.

Op deze schriftuurlijke gedachte berust de uitspraak van art. 85 van de K.O.: „Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere ouderlingen of diakenen enige heerschappij voeren."

Wij zijn geneigd te vragen: wat betekent nu die zin uit de toelichting die dr. Douma op blz. 46 geeft: „Wie zou menen, dat hij zich van de meerdere vergaderingen niets hoeft aan te trekken..."

Wie zijn hier bedoeld? Wie trekken zich van meerdere vergaderingen niets aan? Zij

die zich veel moeite geven en zich inspannen om zich bij herhaling tot meerdere vergaderingen te wenden? Zij die zich bij herhaling tot meerdere vergaderingen wenden omdat zij menen dat onze Heer wil dat wij de broederschap niet loslaten? Trekken zij zich van meerdere vergaderingen niets aan? Ik verdenk dr. Douma er van dat hij wat anders bedoelt dan „niets aantrekken van". Dat hij „gehoorzamen" bedoelt. Ik verdenk hem er van dat hij bedenkelijk dicht in de buurt is van de Herziane K.O. van de synodale kerken met hun eis van onderwerping aan meerdere vergaderingen.

Dit zijn wat gedachten en vragen die bij mij opkwamen na de lezing van hetgeen dr. Douma bij zijn voorwaarde van „loyale hantering" van de K.O. kwam op te merken.

Loyale hantering van de K.O.

Wij willen ons met deze wens van dr. Douma nog even afzonderlijk bezighouden.

Hij heeft gesteld onder punt a: „de besluiten van meerdere vergaderingen... metterdaad voor vast en bondig houden."

Ik vraag: staat dit nu in artikel 31 van de K.O. of ergens elders?

Is dit, zo gesteld, bedoeld als een algemene regel? Heeft dit te gelden met betrekking tot alle besluiten van meerdere vergaderingen? Van alle meerdere vergaderingen welke gehouden zijn in het verleden en gehouden zullen worden in de toekomst? Ik vraag maar. Het staat er niet met zoveel woorden bij. Er staat zonder lidwoord „meerdere vergaderingen". Zeer onbepaald. Ik ga niet buiten een goede uitleg van de woorden als ik concludeer dat dit betrekking wil hebben op alle meerdere vergaderingen. Dat is dan nogal wat. Dat kan een drukkende last worden. Er zijn enorm veel meerdere vergaderingen ge-

J. MEESTER

houden van het eind van de 16e eeuw af toe tot 1815. En van de Afscheiding van 1834 af tot 1969 toe. Enkele uitspraken van de generale synode van 1943 en '44 hebben we terzijde gelegd. De rest zouden we dus te houden hebben „tenzij..."

Ik zou niet graag m'n handtekening plaatsen onder zulk een conditie. Ik onderteken niet graag iets dat ik in de verste verte niet kan overzien. Ik wil graag weten wat ik onderschrijf wanneer ik een stuk onderschrijf. Dit is voor mij niet mogelijk bij deze conditie en ik zie geen kans dit mogelijk te maken. Wie is in staat te overzien wat hem hier ter ondertekening wordt voorgelegd?

Bovendien komt in m'n herinnering een woord dat dr. J. van Lonkhuyzen in de dertiger jaren in een polemiek met prof. dr. H. H. Kuyper over de kerkenordering neerschreef tegen een soortgelijke eis van dr. Kuyper. Dit woord: noem mij één kerkrechtelijke dwaling, welke u maar wilt en ik neem op mij om uit de kerkgeschiedenis aan te tonen dat zij gemaakt is door kerkelijke vergaderingen.

De tekst van artikel 31 van de K.O. ziet kennelijk niet op het onoverzienbare veld van „de besluiten van (alle?) meerdere vergaderingen" maar op het veel beperkter punt waarover het artikel met zoveel woorden handelt.⁴⁾

Hiërarchische constructie

In de grond komt de stelling van dr. Douma onder a: „de besluiten van meerdere vergaderingen... metterdaad voor vast en bondig houden" overeen met de stelling van dr. H. G. Kleijn: „Ten einde te voorkomen dat het individualisme der plaatselijke gemeenten de eenheid vernietige, en mogelijk te maken dat de kerk werkelijk aan hare roeping beantwoorde, is een kerkverband noodzakelijk, is de vereeniging der plaatselijke kerken in één lichaam eisch van het Protestants beginsel".⁵⁾ Greijdanus, die deze uitspraak citeert, merkt bescheiden, voorzichtig en beslist op, dat wanneer dr. Kleijn dit beweert dit „wel wat te eng gezien" is. Dr. J. Douma's opvatting en uitleg van artikel 31 K.O. staat onder invloed van de beschouwing die men heeft van artikel 31 K.O. Dit artikel luidt: „t Zelfde zeggen heeft de classis over

den kerkeraad, 't welk de particuliere synode heeft over de classes en de generale synode over de particuliere".

Dr. Kleijn zegt daarvan: „Gelijk de kerkeraad opzicht en tucht houdt over de Gemeente, houdt de Classis opzicht en tucht over het Bestuur en alle verdere werkzaamheden van den Kerkeraad of van hare leden." In de grond heeft „men" deze beschouwing onder ons en dr. Douma is daardoor beïnvloed. Als „men" in het openbaar de gelovigen achter de zogenaamde „ontrouwe" kerkeraden vandaan roept zoals dat in Noord-Holland geschied is, wie maakt dan uit dat deze kerkeraden „ontrouw" zijn? Wordt dat door een generale synode uitgemaakt zonder dat deze zaak aan haar was voorgelegd? Wordt het in Kampen uitgemaakt door de hoogleraar in het kerkrecht zonder dat hij door de Here tot een rechter over de „ondergeschikten" van Christus in Noord-Holland was aangesteld? Zulk doen vloeit enkel en alleen voort uit de hiërarchische constructie van de verhouding der kerken onderling die men zich heeft gemaakt als dr. Kleijn.

Greijdanus schreef met het oog op dr. Kleijn's stelling: „Dit is echter constructie van hiërarchie, niet van Gereformeerd kerkrecht". Dr. Kleijn leidt de noodzakelijkheid van het kerkverband af uit de menselijke zondigheid en uit het gevaar van individualisme. Hij was van mening dat daarom de eenheid der kerken „gehandhaafd" diende te worden door de classis in eerster instantie en vervolgens door de part. synode en ten laatste en ten hoogste door de gen. synode. Dr. Greijdanus stelt daar tegenover dat het kerkverband niet uit menselijke zonden en zwakte moet worden afgeleid in deze zin dat daarom het kerkverband noodzakelijk is. Greijdanus stelt dat de plaatselijke kerken met elkaar een verband behoren aan te gaan omdat zij allen „eene geestelijk eenheid zijn, en plaatselijke openbaringen van hetzelfde lichaam van Christus." „Wat één is in wezen, moet zich ook één openbaren in de wereld voorzover dat geschied kan."⁶⁾

Men moet niet doen alsof het kerkverband enkel „heil belooft". Greijdanus schrijft: „Ofschoon gewenscht, waar het mogelijk is, en gegeven met de geestelijke eenheid van alle ware plaatselijke kerken als openbaringen van het ééne lichaam van Christus, Zijne kerk, zoo is het toch niet immer noodzakelijk, zooals aan de gemeenten in het Nieuwe Testament, en bijzonder aan de zeven gemeenten in Azië, door Johannes gezien als zeven zelfstandige kandelaren, die onafhankelijk en los van elkaar waren, en niet als één kandelaar met zeven lampen verschenen, aanschouwd kan worden."⁷⁾

De hiërarchische constructie van het kerkverband is te onderkennen aan het miskennen van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken. En derhalve aan het miskennen van de vrijheid van de plaatselijke kerken. Soms schijnt het woord „miskennen" te zwaar en moet men zeggen dat de hiërarchische constructie al te zien is in het niet onderkennen van de zelfstandigheid en de vrijheid van de plaatselijke kerken overeenkomstig de Schrift. Zo schrijft dr. Douma wel over de vrijheid die de plaatselijke kerken bezitten „binnen het verband" en die ze binnen het verband bezitten „met", dat wil zeggen, in verbinding met haar „recht op appel". Daar heb je de klauw van de leeuw. Geen vrijheid omdat de kerken nu eenmaal vrij zijn, maar vrijheid door het kerkverband verleend voorzover het kerkverband deze toestaat. Hier is het confederatief karakter van het verband dat krachtens de vrije kerken in vrijheid uit de kerken zelf opkomt, vervangen door een verbandelijkheid die „van boven" uit de meerdere vergaderingen afdaalt naar de plaatselijke kerken toe. De hiërarchische constructie is ook te onderkennen aan het ondoordacht en zonder kennis van zaken werken met het etiket „independentistisch". voor de broeders en voor de kerken die met wijlen prof. dr. Greijdanus oog hebben voor de schriftbeginselen van kerkrecht.

Slotopmerkingen

Aan het eind gekomen van onze aantekeningen bij de door dr. Douma voorgestelde weg naar hereniging van hen die bijeen behoren, herhalen we onze grote waardering voor de poging die dr. Douma in zijn bro-

(doorlezen op pagina 38)

Aan de Raad van de Gereformeerde Kerk van Krommenie

schreven enkele ondertekenaars van de Open Brief als antwoord op Krommenie's verzoek de handtekening terug te nemen:

Weleerwaarde Heren en Broeders,

De nood, moeite en het verdriet, waarin zoveel kerken zijn gekomen, gaan ons niet minder ter harte dan u.

Elke positieve bijdrage tot herstel van de zo zeer geschonden verhoudingen, langs wegen van recht en gerechtigheid zullen wij van harte ondersteunen.

In het blad „Opbouw” heeft Ds H. J. van der Kwast zich enige maanden geleden bereid verklaard er aan mee te werken dat de „Open Brief aan de Tehuisgemeente in Groningen-Zuid” van tafel wordt genomen, mits dit gebeurt niet als een gebaar of een stuk berekening, maar op een wijze, die voor God verantwoord is.

Op deze publieke aanbieding is geen enkele reactie binnengekomen.

Hieruit blijkt opnieuw, dat de bij velen levende gedachte, dat wanneer de ondertekenaars deze brief terugnemen de weg naar herstel open ligt niet getuigt van een recht inzicht in de zaken, die onder ons aan de orde zijn.

Ook uw raad spoort ons aan deze brief terug te nemen en meent dat wij daarmee een positieve bijdrage tot verzoening kunnen leveren.

Uw brief heeft ons overigens van de noodzaak van dit terugnemen allerminst overtuigd.

U schrijft ons **wat de belijdenis betreft**, dat de zinsnede uit de Open Brief „dat ieder zich opnieuw afvraagt of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, christelijke kerk”, klaarblijkelijk op verschillende manieren kan worden opgevat en dat daarom de Open Brief op dit punt dus onduidelijk en verwarringstichtend is.

Dit is een merkwaardige redenering.

Kunt u ons een stuk van enige omvang noemen, dat men klaarblijkelijk niet op verschillende manieren kan opvatten?

Denkt u eens aan de talloze onderscheiden uitleggingen van bijbelplaatsen. Bewijzen de daaruit voortvloeiende verschillende opvattingen dat de Schrift onduidelijk en verwarringstichtend is?

We kunnen ons voorstellen, gezien de velerlei uitleg die van deze zinsnede uit de Open Brief door anderen gegeven is, dat u tot dit oordeel komt, maar daarom is dit nog niet recht.

Er is van onze zijde uitsluitend op gewezen dat het woord **samenvallen** in deze zinsnede **zorgvuldig** gekozen is; ondanks deze herhaalde verzekering blijft men hardnekkig in plaats van **samenvallen** lezen: **in overeenstemming zijn met** en nadat aldus onze woorden verdraaid zijn, komen de bekende beschuldigingen over verwerpen van de belijdenis e.d.

De verwarring waarvan u spreekt is ontstaan omdat men, tot in synode-uitspraken toe, zich niet ontzien heeft met inlegkunde te werk te gaan.

Wij meenden dat naar een goede regel de eersaangewezenen zijn om bij twijfel of misverstand een uitdrukking uit te leggen. Deze uitleg is nauwelijks nodig, wanneer men leest wat er staat.

Met u geloven wij en gevoelen wij dat de drie formulieren van enigheid in alles met Gods Woord overeenkomen.

Op dit punt is er geen verschil.

Maar onze hartelijke aanvaarding van deze belijdenis betekent niet dat wij kerken en christenen, die een meer of minder omvattende, op de Schrift gegronde belijdenis hebben, zonder meer verwerpen.

Merkwaardig is dat de Generale Synode van Amersfoort-West geheel in deze geest handelde toen zij uitsprak dat de Gereformeerde Kerken in Nederland geroepen zijn de reeds bestaande contacten met The Presbyterian Church in Korea voort te zetten, hoewel deze kerk niet onze drie formulieren van enigheid, maar de Westminster Confessie en Catechismi als belijdenisgeschriften heeft aangenomen.

Hoe diezelfde synode broeders kan veroordelen, die vragen: „hoe de verhouding is tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar niet onze belijdenisgeschriften hebben noch onze samenlevingsregels kennen” ja, zelfs broeders uitwerpt, die verklaren de drie formulieren van enigheid te aanvaarden, zal voorlopig wel een raadsel blijven.

En een gemeenschap van Gereformeerde Kerken, die recht wil doen, zal, wanneer broeders in Korea met een belijdenis, die niet **samenvalt** met onze formulieren van enigheid worden aanvaard, toch de **vraag** onder de ogen moeten zien hoe die formulieren van enigheid in eigen gemeenschap en naar buiten moeten functioneren, wil men niet in de situatie komen te verkeren dat men broeders in eigen land verwerpt om wat men in het buitenland aanvaardt of tolereert.

Men zou haast kunnen zeggen dat de Generale Synode van Amersfoort metterdaad bezig geweest is te antwoorden op de vragen in de Open Brief gesteld, terwijl men de broeders, die deze vragen alleen maar stelden heeft uitgeworpen. Wie het vatten kan, vatte het!

U schrijft vervolgens dat de Open Brief innerlijk tegenstrijdig is in het spreken over de **Vrijmaking**.

In onze brief hebben wij een poging gedaan om de gedachten over kerk, vrijmaking en doorgaande reformatie, die bij velen onder ons leven, zó weer te geven dat daarbij de broeders geen onrecht gedaan wordt.

Ons schrijven is op dit punt niet volmaakt, maar toch hebben onderscheiden schrijvers gezegd dat hun inzichten juist zijn weergegeven.

Wanneer aan het slot van deze beschrijving een ideologie wordt gesignaleerd, die wij religieus zeer gevaarlijk noemen en afwijzen, betekent dit niet dat wij alle overwegingen, die in deze overtuiging meespreken, verwerpen.

Wanneer wij een „vrijmakingsgeloof” afwijzen houdt dit b.v. niet in dat wij de stelling: „Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse kerkenordening” niet aanvaardt, zoals beweerd is.

Voor de goed verstaander kan duidelijk zijn voor welke gevaren wij waarschuwen, wanneer hij let op het citaat uit het blad de Reformatie, dat bij dit gedeelte uit de brief wordt gegeven:

„Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen die bij deze zaak betrokken zijn, elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken”.

In dit citaat wordt aangegeven welke ideologie wij afwijzen en religieus zeer gevaarlijk noemen.

Voor ieder, die deze woorden op zich laat inwerken kan duidelijk zijn dat het evangelie van onze Here Jezus Christus geweld wordt aangedaan.

De toekomst van de zaak van Jezus Christus is immers inhoud van dit evangelie. Petrus schrijft in zijn brief (1:16): „Want wij zijn geen vernuftig gevonden verdichtels nagevolgd, toen wij u de kracht en de komst van onze Here Jezus Christus hebben verkondigd”. De toekomst van de zaak van Jezus Chris-

tus is zeker en omdat die toekomst zeker is, mag er hoop zijn voor de gelovigen, wanneer zij zich aan het evangelie houden en geen vernuftig gevonden verdichtels navolgen.

Daarom is het geen geringe zaak, wanneer de toekomst van de zaak van Jezus Christus afhankelijk wordt gesteld van een benoeming en waardering van de Vrijmaking.

Hier worden Gods beloften aangaande die toekomst ingeruild voor menselijke oordelen in benoemen en waarderen.

Hiermee zijn we midden in de zaak waar het vandaag om gaat.

Onze Here Jezus Christus heeft ons niet in 1944 verlost, maar heeft op Golgotha door één offerande voor altijd hen volmaakt, die geheiligd worden.

Onze belijdenis spreekt op dit punt in duidelijke taal de Schrift na: „Want de Heilige Geest leert ons in het evangelie en verzekert ons door de sacramenten dat onze **volkomen** zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is”. Bij deze volkomen verlossing worden wij door de Heilige Geest bewaard. Daarom roept de kerk **vóór alles** tot Jezus Christus, want alleen in Zijn volkomen offer ligt de garantie voor de toekomst van Zijn zaak en onze samenvergadering tot Hem.

Vrijmakingsgeloof is daar, waar niet de levende gemeenschap met onze Here Jezus Christus beslissend is voor de samenvergadering van Zijn kerk, maar een benoemen en waarderen van de Vrijmaking.

Dat onze waarschuwing niet overbodig is geweest is overduidelijk geworden in de ontwikkeling van de laatste jaren.

Het is bij allerlei scheuringen in kerken gebleken, dat onze bestrijders het bijkomstig achten of iemand de Here Jezus Christus door een waarachtig geloof is ingelijfd.

Wie niet gelooft dat de Vrijmaking in 1944 was een zich afscheiden van degenen, die niet van de kerk zijn, wordt omdat hij de belijdenis niet zou aanvaarden buitengesloten.

In zijn ijver om „duidelijkheid” gaat men zo ver, dat ambtsdragers, kerkeraden en gemeenten worden verworpen als „niet-gereformeerd”, wanneer zij weigeren met ondertekenaars van de Open Brief „te handelen”.

Hieruit blijkt zonneklaar dat de benoeming en waardering van de Vrijmaking beslissend is geworden voor de gemeenschap der kerk, voor onze verbondenheid aan Christus.

Kunt u nu begrijpen dat wij **het zich laten beheersen door beschouwingen over de Vrijmaking** religieus, d.i. in onze verhouding tot de Here, zeer gevaarlijk noemen?

Moeten wij uitgeworpen worden omdat wij waarschuwen dat het hart dan licht wordt afgetrokken van het vertrouwen op de persoon van Jezus als Here en Zijn leiding, die in heiligheid is?

Wie niet gelooft in het nogal mystieke dogma dat onze Here Jezus Christus in 1944 Zijn volk verlostte en uitleidde en Zijn kerkvergaderend werk uitsluitend in de nu vrijgemaakte kerken voortzette, ontken daarmee niet dat de Vrijmaking een werk van God was.

Daarom wordt in de Open Brief gesproken over gehoorzaamheid, door de Heilige Geest gewerkt. Die ons de ongerechtigheid in het kerkelijk handelen van toen deed zien en kracht gaf ermee te breken.

Heel bewust is hier gesproken van het werk van de Heilige Geest en niet van een nieuw werk van Christus ter verlossing van de Zijnen. Want onze Here Jezus Christus is in 1944 niet een nieuw werk begonnen, maar bewaarde ons bij het aloude evangelie; aan dat evangelie is niets toegevoegd. Wel leidt ons de Heilige Geest zo, dat in een nieuw verstaan van de aloude waarheid een verdiept inzicht in de Schriften kan ontstaan.

Maar bij de erkenning van het werk van God kan nooit ontken worden dat de Vrijmaking ook mensenwerk was.

De erkenning van het werk van God maakt het werk van de mensen niet onfeilbaar.

Daarom is het niet innerlijk tegenstrijdig wanneer in de Open Brief ook op dit menselijke in de strijd van de Vrijmaking wordt gewezen.

In onze gereformeerde geloofsleer is altijd gesteld dat de erkenning van de souvereiniteit en leiding van God niet in mindering komt op de **verantwoordelijkheid** van de mens.

Daarom kan er ook gesproken worden over twisten. Uit uw brief krijgen we weer de indruk dat twisten niet zo erg zijn.

Zo sprak de Open Brief niet. Daarin wordt gesproken over twisten, **die zelfs tot een uiteengaan om 's Heren wil hebben geleid** en, waarbij de één tegen de ander de **sleutelen van het Koninkrijk der hemelen hanteerde**. Dit zijn geen geringe zaken, want over het misbruik van de tucht komt de toorn des Heren. Ja zegt u, maar er staat twisten onder broeders en een „noodzakelijke maar niettemin pijnlijke breuk met broeders van éénzelfde huis”. Inderdaad, en wie uitgaat van de feitelijke toedracht weet dat het droevig conflict zich voltrok binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland.

In de jaren 1944 e.v. stonden helaas **broeders en zusters** tegenover elkaar, die in dezelfde Heiland en Zaligmaker geloofden, en die het Woord van God en de belijdenis aanvaardden.

Op het punt van de leer ging het niet over de vraag of de kinderen gedoopt moesten worden; daar waren allen van overtuigd. De moeilijkheden zijn gekomen toen een Generale Synode te onzaliger ure leeruitspraken **bindend** verklaarde, waarin de omstreden uitdrukking „dat daarom — overeenkomstig hetgeen de Synode van Utrecht 1905 uitgesproken heeft — het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”. Van de zijde van de toenmalige bezwaarden werd steeds betoogd dat zij hen, die deze uitspraak geloofden en leerden voor waardige medegenoten aan de tafel van Christus wilden aanvaarden en dat een breuk onder broeders en zusters van hetzelfde huis voorkomen moest worden.

Ten aanzien van het kerkrechtelijk geschil ging het niet over de vraag of onze Here Jezus Christus al dan niet Koning is van de kerk. Dit stond voor a len vast. De moeiten kwamen rondom de vraag op welke wijze dit gezag van Christus geconcretiseerd moest worden in en door kerkelijke vergaderingen. Het conflict in 1944 was daarom zo diep en ingrijpend, omdat het een conflict onder **gelovigen** was.

Wanneer hierop de aandacht wordt gevestigd, is aan hen die zich vrijmaakten geen onrecht gedaan. Maar het blijft een diep beschamende zaak, die **allen** ootmoedig en nederig moet maken, dat in de Vrijmaking de wegen uiteen gingen van zovelen, die de Here Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhadden, Gods Woord en de belijdenis aanvaardden en die jaren lang aan één tafel de dood des Heren hadden verkondigd.

Wanneer u ons schrijft dat u de oproep tot Vrijmaking thans nog meer noodzakelijk acht dan in 1944, gezien de ontwikkeling in de Synodale kerken: herziene kerkorde, problematisering van het Schriftgezag en sympathie voor de Oecumenische Beweging, willen wij u er op wijzen dat in de Open Brief is gezegd dat wanneer het — onder beding van Gods genade — mogelijk zou zijn tot een verzoening in de conflict-situatie van 1944 te komen, dit niet betekent dat dan in één keer een eenheid in organisatorische zin met de synodaal-gereformeerde kerken zou zijn bereikt.

Aangezien de aanleiding tot het schrijven van de Open Brief lag in de moeiten binnen onze kerkelijke gemeenschap, zou het van weinig ootmoed getuigen, wanneer daarin onze kritiek op en bezwaren tegen de synodale kerken b eed zouden worden uitgemeten. Maar de door u genoemde zaken: Schriftgezag, Oecumene en Kerkregering staan toch in de brief vermeld.

Uw bezwaren tegen de ontwikkeling in de gebonden kerken delen wij. Sedert het verschijnen van de Open Brief is daarin geen keer ten goede gekomen en we staan momenteel voor de merkwaardige ontwikkeling dat, terwijl men in

deze kerken in 1944 een extra binding naast de drie formulieren van enigheids noodzakelijk achtte, men zich heden ten dage afvraagt of er in diezelfde kerken nog wel enige binding aan Schrift en belijdenis bestaat.

Maar dit neemt niet weg dat er duizenden in deze kerken en ook elders oprecht begeren de Here te dienen naar zijn Woord en wij geroepen zijn de verbondenheid in Christus te erkennen en steeds naar wegen te zoeken om aan de voortgaande verstrooiing van Gods kinderen een eind te maken opdat het naar het bevel en de belofte van onze Koning mag worden één kudde en één Herder. De kerk van Christus, gebouwd op het vaste fundament en op weg naar volinding van het koninkrijk zal zich steeds opnieuw bij het Woord van God moeten oriënteren, in het gebed tot Hem, Wiens wegen hoger zijn dan onze wegen.

Naar ons belijden is de kerk een verzameling dergenen, die zalig worden buiten dewelke geen zaligheid is, en daarom betekent aanvaarding van deze belijdenis dat de kerk moet openstaan voor allen die de Here Jezus Christus in onverderfelijke liefde hebben.

In de situatie waarin we thans verkeren zien wij evenmin als u perspectieven voor een vereniging van vrijgemaakte en synodale kerken, maar een benoeming en waardering van de Vrijmaking mag geen struikelblok zijn op de weg naar kerkelijke samenleving van hen die Gods Woord, de gereformeerde belijdenis en kerkregering liefhebben.

In antwoord op uw brief hebben wij deze uitvoerige toelichting op onze Open Brief geschreven om u duidelijk te maken wat ons heeft bewogen. Het is mogelijk dat er voor u nog vragen zijn. Er is zoveel over onze brief geschreven dat een weerlegging van alle bezwaren een boekwerk zou vragen. Wij zijn ons er van bewust dat de brief geen volmaakt werk was en kunnen ons, gezien de

reactie voorstellen, dat velen liever hadden gezien dat hij nooit verschenen was. Daarom willen wij onszelf niet in alles rechtvaardigen en zijn bereid in verootmoediging voor de Here mee te werken aan een verzoening langs wegen van recht en gerechtigheid.

Maar de ernstige beschuldiging van verloochening van de Vrijmaking, het problematisch stellen van de leer der zaligheid, kwaad herderschap e.d. wijzen wij met verontwaardiging af. Wanneer uw kerkeraad voor een keus wordt gesteld, moet u niet kiezen voor personen, maar voor de zaak die in het geding is. Broeders, nogmaals, wij zijn ons bewust van tekortkomingen, maar wij hebben de kerkelijke gemeenschap niet opgezegd. In onze brief zijn wij bedrukten te hulp gekomen en wanneer wij om ons pleidooi voor vrede door het bloed des kruises worden uitgeworpen, kunnen wij dit oordeel met een gerust geweten overgeven aan Hem in wiens bloed wij ons uit genade gerechtvaardigd weten. Moge God u allen sterken in de moeiten, waarin ook uw gemeente gekomen is. Heel goed weten wij, wat een last daarmee op de schouders wordt gelegd.

Het is ons voornemen de inhoud van deze brief te publiceren, om ook anderen met onze toelichting te bereiken en wij hopen en bidden dat dit schrijven aanleiding mag zijn tot bezinning in de critieke situatie waarin ons kerkelijk samenleven is gekomen.

Geve de Here daarover genadig zijn zegen.

Met broedergroet, Uw
J. KOOIMAN
H. J. VAN DER KWAST
A. SNEEP

Amsterdam/Haarlemmermeer-O.Z., 10 april 1969.

chure heeft ondernomen. Daar wij niet gewend zijn dat een broeder uit de groepering waartoe de schrijver te rekenen is, pogingen in het publiek aanwendt tot hereniging, wel van het tegendeel reeds jaar en dag, doet het te meer goed en verdient het waardering dat dr. Douma deze poging heeft gewaagd. Wij voor ons menen dat hier een mogelijkheid geweest wordt. Behalve de punten welke wij besproken hebben staat er meer in de brochure waaraan wij voorbij moesten gaan om niet te wijldlopg te worden, doch dat onze instemming heeft. Zo lezen we met instemming dat dr. Douma niet de eis wil stellen dat ieder de synodale kerken als valse kerken moet taxeren. Dit is een heel ding als men zoals ondergetekende, heeft meegemaakt dat dit één van de punten was waarop de eenheid van de kerkeraad in Amsterdam-Zuid is stuk gebroken en daarmee ook de gemeentelike in haar avondmaalsgemeenschap. (blz. 47)

Met instemming lezen we eveneens het gevoel van dr. Douma dat „het nadenken over de kerk nog lang niet tot rust is gekomen en onder ons nimmer tot rust zal komen”. In sommige kerkeraden waar een breuk gekomen is, een uitgesproken ketterij en afwijking van de belijdenis geacht. (48) Eveneens lezen we met gehele instemming de vraag op blz. 48: „Durven wij zeggen, dat het afscheid van de broeders en zusters, die tot voor kort nog met ons kerkten en avondmaal vierden, reeds definitief is?” „Of zijn wij geroepen, voorzover in ieders vermogen ligt, een beslist en bewogen appèl op de „anderen” te doen? Tot verdediging van de waarheid en tot het verkrijgen van alle duidelijkheid?” (49)

Wij zijn met zulke uitspraken blij. We hopen dat ze iets zullen bijdragen tot positieve benadering van de breuk-situatie.

Maar we vrezen dat het te laat is. Er is te lang met vuur gespeeld.

Wat zullen we nog blussen als het vuur alom ontstoken is en aangeblazen wordt tot op de huidige dag?

1) „Ons Aller Moeder”, anno Domini 1935, Kok, Kampen, blz. 60.

2) idem blz. 60.

3) idem blz. 60.

4) Zie o.a. laatstelijk een ingezonden stuk van J. B. van Rongen Sr in Opbouw van 11 april '69, pag. 14. Bij Joh. Jansen, Korte Verklaring van de kerkenordering, kan men lezen blz. 142 ed. 1923, dat art. 31 handelt over twee beginselen van kerkrecht n.l. over het „hooger beroep en over de geldigheid der kerkelijke besluiten”. In de Korte Verklaring der kerkenordering van ds. Meulink en ds. De Wolff wordt dit op blz. 78 ook gesteld in andere bewoordingen: het artikel handelt over „het recht van appèl” en over het „recht om de synode-besluiten te ratificeren”. Het is wel duidelijk dat dit niet zo is vanwege het feit dat dit in beide Korte Verklaringen te lezen staat.

5) Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeente, geciteerd door S. Greijdanus in zijn „Schriftbeginselen van Kerkrecht”. Boersma, Enschede blz. 28-29.

6) Greijdanus, idem blz. 29.

7) idem blz. 30.

EEN „PSALM”
VAN EEN WELVAARTSSLAAF

De welvaart is mijn weldoener
mij ontbreekt niets;
hij doet mij neerzitten in het stadion,
hij voert mij langs de boulevard,
hij streeft mijn maag.
Het geld houdt mij op het rechte pad
— want geld dat stom is
maakt recht wat krom is —
Zelfs al trekken donkere wolken
boven mij samen,
ik ben niet bang
want mijn polis is bij mij;
mijn slaappoeder en mijn asperine,
die troosten mij.
De hoogconjunctuur richt een dis aan
voor de ogen der hongerige volken,
hij is royaal met fraaie leuzen,
mijn liefdadigheid vloeit over.
Ja, vakantiegeld en kinderbijslag
zullen mij volgen
al de dagen van mijn leven;
ik zal in de tempel
van de welvaart vertoeven
tot mijn crematie.

Jaap Zijlstra

Uit: „Sjaloom”.

BOEKBESPREKING

Jac. Polak: **Onkruid tussen de tarwe.**
Enkele kritische beschouwingen over de nieuwe interkerkelijke psalmberijming. (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1969; 35 blz., in geplastificeerd omslag; prijs: f 1.50).

Het is bepaald geen plezierige bezigheid, dit keurig uitgegeven geschriftje te bespreken. Het is tweeslachtig, ondoordacht in het citeren en in veel gevallen onbillijk, soms hoogst onbillijk, in zijn kritiek. En daarom helaas geen welkome bijdrage tot een verantwoorde opinievorming.

De schrijver kondigt zijn gedachten aan als „kritische beschouwingen”. Het gaat hem dus om het onkruid, en het wieden daarvan. Nu toont de artistiek uitgevoerde omslag van het boekje ons een vermaard korenveld van Van Gogh, met wat korenbloemen die er wel niet in horen maar toch de tarwe een glans geven, om met de 17e-eeuwse dichter Huygens te spreken. En het motto, tegenover het „Ten geleide”, vrij naar Abraham Trommius (de man van de bijbel-concordantie), doet ook al geen veto vermoeden. Want, aldus dit motto, ge kunt een misdadiger niet zwaarder straffen dan door hem op te leggen, een psalmberijming te maken.

Het „Ten geleide” zelf komt dan ook als een complete verrassing. Het is niet van de auteur van deze brochure, maar van ds. W. de Graaf, de secretaris van de stichting tot verbetering van het psalmgezang in de Gereformeerde Kerken (s.) Een bevriende relatie toch. In dit geleidewoord valt het woord „dwang”, nadat wij

eerst al de lang niet vriendelijke zin hebben geslikt: „Ons was een cultuurmonument in uitzicht gesteld: het is, volgens sommigen (sic.) op „slechte gedichten” en „sinterklaasrijm” uitgedraaid.” Met een conclusie daarbij (altijd nog van ds. De Graaf): velen zullen wel zeggen: „dit moeten wij toch niet hebben”.

De tweede verrassing is, dat de schrijver nu na een zeer bescheiden „Verantwoording” in de dan volgende „Inleiding” in hetzelfde straatje komt, nadat hij eerst gerept heeft van „prachtig gave gedichten” en heeft toegegeven dat wie een volmaakte psalmberijming vraagt, het onmogelijke verlangt. Aan het slot van de Inleiding n.l. wordt de voorzichtige vraag van wijlen ds. Muns: „of de kerken in Nederland niet op een keer de vrucht zullen plukken voordat hij gerijpt is” tot een profetische visie verklaard, en overgenomen.

De nu tweemaal verraste lezer mag gespitt zijn op een rake argumentatie. Te meer, waar de drie eisen die de criticus stelt aan een goede berijming, te weten: zingbaarheid, Schriftgebondenheid en verantwoord taalgebruik, ook door de interkerkelijke werkcommissie worden onderschreven. En bovendien een zekere speelruimte oftewel bewegingsvrijheid door hem uitdrukkelijk wordt toegestaan (20).

Wat het eerste punt betreft (hoofdstuk III), komt de auteur tot de conclusie dat ook in deze berijming de accenten van woord en melodie weer herhaaldelijk met elkaar op gespannen voet staan. Maar zal het ooit anders kunnen? Het gaat er maar om of de nieuwe berijming ook in dit opzicht aanmerkelijke verbeteringen biedt, of niet. Vlekkeloos is ze uiteraard geenszins. In een noot merkt de schrijver zelf op dat „zelfs ons nationale volkslied niet geheel aan deze moeilijkheid is ontkomen” (12). En in een noot bij een volgend hoofdstukje heeft hij veel lof voor de berijming van psalm 149 „die een voorbeeld geeft van op elkaar afgestemd ritme van woord en melodie, in tegenstelling tot de oude berijming.” (25), die vrijwel nooit in de kerdiensten werd gezongen. Me dunkt, dit had de schrijver nu eens voorop moeten stellen in zijn betoog, als uitgangspunt van een vergelijkend overzicht van de gehele berijming-1773 met de gehele van 1968, ten einde inzicht te krijgen in de vraag of er ook nu nog psalmen praktisch onzingbaar zijn. Zijn eigen constatering dat, naar uit de oorspronkelijke melodieën blijkt, „de reformatorische kerken in Genève en Lausanne met soortgelijke moeilijkheden zijn geconfronteerd” (18), zou hem ook dan tot grote voorzichtigheid in het (ver)oordelen hebben moeten brengen. En afgezien daarvan ware meer begrip voor de vers-technische mogelijkheden en onmogelijkheden toch wel gewenst. Meer dan blijkt uit de suggestie, een bepaalde strijdlustigheid van woord- en melodieaccent weg te nemen door het liggend (lees: slepend) rijm in een staand rijm te veranderen (19). In een strofe vorm het een geteld aantal lettergrepen!

Overtuigen doet dit hoofdstukje allerminst. Overigens klinkt ieder treffen van melodie- en woordaccent weer anders. Luistert u maar naar het (ook) vóór-zingen van de nieuwe psalmen, des zondagmiddags om de veertien dagen, in het programma van de christelijke radio-omroep (steeds van 13.20 tot 13.35 uur). U zult dan zelf kunnen opmerken dat „te zeer met elkaar strijden” van deze accenten moeilijk als bezwaar

kan worden aangevoerd tegen aanvaarding van de nieuwe bundel.

Over „De Schriftgebondenheid” (hoofdstuk IV) is de auteur het kortst. Ook hier ontmoeten wij weer een tweeslachtige houding: enerzijds erkenning van het recht op een behoorlijke speelruimte, anderzijds soms betweterige kritiek.

Als eerste doelwit fungeert ps. 19 : 3. „Getrouw en gans gewis is Gods getuigenis, dat dwazen wijsheid leert.” De tegenstelling in de laatste regel (dwaas - wijs) heet onjuist. Ze klopt n.l. niet volmaakt op de onberijmde tekst. Het woord „dwaas” is verkeerd, want — aldus Polak — psalm 14 zegt wel: „de dwaas” zegt in zijn hart: „Er is geen God”, en in Lucas 12 zegt God wel tot de rijke landbouwer: „Gij dwaas”, maar tot de Emmaüsgangers zegt Jezus niet: „o dwazen”, maar „o onverstandigen”. En dat laatste woord is hier bedoeld. Maar wat is dat voor letterknechterij? De dwaas van psalm 14 en de rijke landbouwer uit Lucas 12 en de dwaas die ik ben kunnen wis en waarachtig van Gods getuigenis wijsheid leren. De enige nog wel.

Het laatste voorbeeld van een verwerpelijke vertolking is ps. 119 : 4, laatste regel: „leid mij niet af ter zijde en ten kwade”. De onberijmde tekst heeft hier: „laat mij niet van uw geboden afdwalen”. De oude berijming heeft: „geboën”. De nieuwe mist de weergave daarvan. Inderdaad. Althans in deze regel. Maar Gods gebod is uitdrukkelijk genoemd in de regel waarop de gewraakte rijmt. Aldus: „hij houdt zijn leven onbesmet, wanneer hij zich door Gods gebod laat raden. Ik zoek U met mijn ganse hart, o Heer, leid mij niet af ter zijde en ten kwade.” Van speelruimte gesproken!

Maar zwaarder kritiek treft nog deze zelfde regel: „God verzoekt niemand.” Polak verwijst naar Greijdanus' commentaar op Lucas 11 : 4b. Maar daar lees ik: „God verzoekt niemand. Maar duivelen en mensen leiden wel in verzoeking. En God leidt wel in de gelegenheid dat duivelen en mensen iemand verzoeken kunnen. opdat de mens dan staande zou blijven. . . of om 's mensen verdorvenheid of zwakheid aan het licht te doen komen, en hem tot zelfkennis en bekering te leiden. De mens, de gelovige moet echter voor de zonde huiveren en daarom ook voor het geleid worden in de verzoeking. . . en daarom moet hij des te dringender tegen het geleid worden in de verzoeking bidden. . . .” Dit gelezen hebbende, vraag ik verbaasd: waarom mag de gewraakte regel niet evenzo worden gelezen en verstaan? Wat blijft er dan over van de slotzin die blijkbaar als klap op de vuurpijl dienen moest met de zwaar geladen woorden: „De nieuwe berijming van bovenbedoeld vers is in strijd met de Schrift en daarom kunnen wij deze laatste regel van vs. 4 niet zingen (=bidden!)”?

Hoofdstuk V: „De taal”, rekent als fout aan wat strijdig is met het nederlands van het basisonderwijs. Maar ook op dit punt is enige speelruimte noodzakelijk, wil men aan dichters althans het laatste levenswater niet ontnemen. Polak zelf somt een tiental „prachtig gave gedichten” op (9), waarvan slechts één met een beperking tot drie van de elf strofen. Bij controle met behulp van het „register van de dichters” achterin de nieuwe bundel blijkt dat deze zijn berijmd door vijf dichters die samen negen tiende van de totale nieuwe berijming hebben geleverd. Me dunkt, dat liegt er niet om. Maar men zal deze dichters dan ook een genuanceerder nederlands moeten gunnen dan dat van (b.v.) het catechisatieboekje nieuwe stijl. Genuanceerder zowel wat betreft de taallaag als de taalperiode. Poëzie mag ook in beperkte mate oudere vormen bewaren die het proza van alle dag niet meer duldt, ook waar het de syntaxis betreft. Ook op dit punt zal verschil in waardering blijven bestaan.

De kritiek van de schrijver echter is slordig en in hoge mate onbillijk.

Zo wordt van ps. 22 vs. 11, regel 7, die aldus luidt: „haal uw hart op aan zijn gunstbewijzen” gezegd: „geen fijne weergave van „de ootmoedigen zullen eten en verzadigd worden”. Dáárvan is het echter helemaal niet de weergave. Er staat in de nieuwe berijming laatste volzin van vs. 11 (maar dan compleet): „haal uw hart op aan zijn gunstbewijzen die eeuwig zijn” en dat is duidelijk de weergave van de onberijmde tekst: „uw hart leve op voor immer” (Statenvertaling: „ulieder hart zal in eeuwigheid leven”). De door Polak hier ten onrechte achter gelezen regel van de onberijmde psalm is in de nieuwe berijming van hetzelfde vers (voortreffelijk) weergegeven door de woorden: „gij nedrig volk, gij zult gezeten

wezen aan een festijn”.

Mede op grond van deze op zijn zachtst gezegd uitermate slordige kritiek durft de auteur dan enige regels verder te veronderstellen dat u zult moeten toegeven „dat liederen als de bovenbedoelde de Gemeente des Heren toch onwaardig zijn” (27). Ik acht deze kritiek onwaardig. Gelijk ook veel van de overige betutteling van de nieuwe berijming van psalm 22, uit „Hervormd Amsterdam” overgenomen citaat van ds. Groenenberg inclus, en wel omdat dit iedere berijming treft, en daarachter de onberijmde tekst. Een predikant moest beter weten, en voelen, en de heer Polak moest zulk een wapen niet lenen gaan.

Uit dit kappittelje nog enkele staaltjes. Verworpen wordt de regel: „waai hen van de aarde af” in ps. 35 vs. 2. Het zinsverband doet blijkbaar niet ter zake. Er staat echter: „laat hen toch worden als het kaf, waai hen van de aarde af”. Een vleugje fantasie kan toch geen kwaad. .

In het in de oude berijming overbekende derde vers van ps. 134 luidt de nieuwe beginregel: „Uit Sion, aan den Heer gewijd, zegene u zijn heiligheid. Wat wordt hierop aangemerkt? Wel, dit: „Het onderwerp „de Here” (van de oude berijming) is vervangen door „zijn heiligheid”, hetgeen doet denken aan Zijn Heiligheid de Paus.” Maar dit is wederom helemaal niet waar. Het onderwerp is niet vervangen. Dat zou het geval geweest zijn als er gestaan had: „Uit Sion zegene u zijn heiligheid”. Maar nu slaat „zijn” terug op „Heer” uit de voorgaande regel en ligt dus in dit „zijn” het onderwerp „Heer” verborgen.

Het laatste hoofdstukje: „Conclusies en slotbeschouwing”, is al weer tweeslachtig, en verrassend. Dat de conclusies in het verlengde liggen van de kritiek, was te verwachten. Maar zeker niet dat de slotbeschouwing „zonder het pleit tevoeren voor een opzettelijke beperking” toch critiekloos memoreert dat de zusterkerken van gelijke confessie in het buitenland een beperkte keus uit de psalmen hebben gemaakt: de Franse en Belgische 67, de Duits-Zwitserse 39 en de Westduitse slechts 24. De auteur wil een aanzienlijk uitgebreider selectie, maar acht een dergelijke oplossing beter dan aanvaarding van de nieuwe bundel in zijn geheel. Alsof ze niet veel groter gevaren in zich bergt voor het beleven van de heerlijkheid der psalmen, dan wat onkruid tussen de tarwe, het weinige dan dat er werkelijk te vinden is.

Ook de nieuwe bundel kost een rijksdaalder. De keus aan U.

J. Bosch

Sikandi en de Zoeloeheks, door Hans Werkman. Uitgave „De Vuurbaak”, Groningen.

Dit boek, kennelijk bestemd voor jonge lezers gaat over een Zoeloejongen, die een zieke vader heeft in een ziekenhuis en een ziek zusje. Beide lijden ze aan t.b.c.

De vader ontsnapt met het kind uit het ziekenhuis en keert terug naar zijn dorp Pompifani, waar de vader het kind weer onder „behandeling” stelt van de dorpstovenaar. Het resultaat is dat het kind sterft.

Daarvoor moet een oorzaak zijn, volgens de tovenaer. En als schuldige wordt de moeder aangewezen. Als heks wordt ze weggejaagd uit het dorp. Ze komt onder bescherming van de zending Bergomani. Deze strekt zijn evangelieprediking ook uit tot het dorp, waar Sikandi leeft en waaruit zijn moeder is weggejaagd.

De omkeer wordt beschreven. En het resultaat is dat ook de moeder weer terug kan keren in haar gezin.

Er meer van te vertellen zou niet aardig zijn voor hen, die het boek lezen willen.

Heel goed wordt in dit boek getekend het leven zonder Christus, een leven vol angst voor boze geesten en andere zaken. Tegelijk wordt zo duidelijk getekend de bevrijding die er gelegen is in het geloof in de Here Jezus Christus.

De schrijver heeft zich kennelijk goed verdiept in de moeilijkheden en de mogelijkheden van de zending onder de heidenen. Zelfs het gevaar van het „syncretisme” wordt duidelijk gemaakt, al wordt dat woord natuurlijk vermeden. Of de wijze van doen in het uitdelen van kleren, zoals dat beschreven wordt op blz. 100 juist is, betwijfel ik. Het probleem van de „rijstchristenen” ligt wel iets ingewikkelder.

Samenvattend: een best boek. Een best zendingenboek. Uitermate geschikt voor onze kinderen.

Amelink

PERSSCHOUW

Stemmen uit de „Canadian Reformed churches”

Onze Canadese zusterkerken leven intens mee met wat er in onze kerken geschiedt.

We geven daarvan een paar voorbeelden.

Eerst een artikel van ds. G. van Dooren dat hij onder het opschrift „Vraagtekens bij een Classisoorlog” schreef.

Hier is het:

Verslagen van meerdere vergaderingen kunnen interessant zijn. Ondergetekende leest ze bij de vleet, uit Nederlandse kerkbladen. Wij willen toch graag meeleven met de 'zusters' in Holland. Toch komen er dan ook geregeld vragen op t.a.v. het praktische kerkrecht waarnaar men leeft, blijkt te leven. We zeggen dat niet om smaad te werpen; wel om er zelf lessen uit te trekken. 'k Meen dat de Vrijmaking ons geleerd heeft (wat we al wisten, b.v. van Kuyper en Rutgers) dat je bij meerdere vergaderingen erg moet oppassen voor twee gevaren:

1. dat dat een soort 'continue-bedrijf' wordt;
2. dat ze hun eigen agendum 'maken'.

Beide zijn een gevaar voor Gods vrije kerken, een gevaar voor hiërarchische ontwikkeling.

Voor ons ligt een classisverslag, classis Hardenberg, 8-8-'68. We hebben er, met die twee gevaren 'in mind', negen vraagtekentjes bijgezet.

1. „De Kerk te M. deelt mee een voorstel te willen indienen”; en dat wordt dan behandeld ook, zonder dat de kerken tevoren ervan wisten. Ik acht dat Greijdanus en Deddens ons dat afgeleerd hadden. Voorstellen moeten van tevoren bekend zijn bij de kerken.

2. „De notulen worden gelezen en na een kleine wijziging vastgesteld”. „Notulen”? Is dan een classis een permanent lichaam, als de kerkeraad? En kan dus 'de volgende vergadering van de classis' oordelen of de 'notulen' juist zijn, ja, heeft ze de macht ze te wijzigen? Elke meerdere vergadering moet 'acta' schrijven, die ze zelf vaststelt, omdat als de praeses de hamer laat vallen, de classis 'overleden' is, en niemand haar 'notulen' meer kan vaststellen.

3. „een door de vorige vergadering (! vD) gegeven advies inzake tucht te B. is opgevolgd”. Daar wordt blijkbaar naar geïnformeerd: en hebben jullie 't nu ook gedaan? Weer dezelfde gedachte van continuïteit. Een geval als dit kan alleen maar op de volgende classis (niet: de volgende vergadering) dienen als de betreffende kerk het niet met het advies der vorige classis eens kon zijn, en nu revisie vraagt. Wil ze ertegen appelleren, dan gaat ze naar de e.k. Part. Synode. Overigens is en blijft een advies ook nog een 'advies'.

12 oktober 1968

4. „Op verzoek van een van de classiskerken” gaat deze classis „kennis nemen van een officiële persmededeling” van een andere classis. Meer dan één vraag hier.

(a) kan een 'persmededeling' als officieel beschouwd worden? Is het niet meer de gewoonte in Nederland om over een zaak als beroepsaardstelling van een predikant, de zusterkerken per brief in te lichten? (b) kan een 'persmededeling' grondslag vormen voor een classisuitspraak? Moeten kerkeraden dan alle bladen lezen „als kerkeraden”, en dan in meerdere vergadering daarover uitspraken doen?

5. De classis besluit dan „deze dringende zaak aan de kerken in haar ressort voor te leggen, opdat de volgende vergadering van de classis H. zich nader uitspreke. . . .”.

Lijkt dat er niet op alsof een vorige classis al bezig is het agendum van de volgende voor te schrijven, in elk geval op te stellen? Natuurlijkals men elke classis als een 'vorige' en 'volgende' 'vergadering' van dezelfde classis ziet, maar zo mogen we het toch niet zien? Zo zeiden we het toch in de jaren van de Vrijmaking?

6. Ds v.Z. „rapporteert over de gewone P.S. van O. 1968”. O.i. een vreemde figuur. Die P.S. zal toch Acta geschreven hebben (of ook 'notulen'?) en die aan de kerkeraden sturen? Een afgevaardigde 'rapporteert' aan z'n zender, maar in dit geval bestond die zender toch niet meer? De vorige classis was 'overleden' toen deze Ds. v.Z. 'rapporteerde'.

7. „Ds d.V. doet enkele mededelingen over de buitengewone P.S.” (die op dat moment nog niet afgelopen was; we lezen: „hoopt haar vergadering voort te zetten op 20 aug.). Dat gaat dus nog een stapje verder: de meerdere vergadering (P.S.) is nog in gang, en intussen rapporteren

haar leden al op een mindere vergadering (classis). Dat lijkt ons af te wijken van het onderwijs van bovengenoemde mannen.

8. „Rondvraag. Naar aanleiding van een stukje van Ds G.V. in „Opbouw”... waarin een leugenachtige voorstelling wordt gegeven, besluit de classis een schrijven van protest te zenden.”. Natuurlijk: een leugen moet weersproken worden. In de strijd rond de Vrijmaking zei 'men' (van synodocratische zijde): „'t geeft niet wie de vermaning uitdeelt”. K.S. antwoordde: dat geeft alles! Zeker niet een meerdere vergadering, die zo maar over allerlei zaken handelt. Weer de vraag: moeten classis-leden alle bladen lezen om hun opdracht te kunnen vervullen?

9. Tenslotte (maar daar wachtten we nu op): „Als roepende kerk voor de vergadering van de classis te houden D.V. 24 okt. ...”. Dat zouden we toch werkelijk grondig moeten afleren: elke nieuwe, 'zelfstandige' classis te beschouwen en te benoemen als een 'vergadering' van hetzelfde, continue lichaam. U zegt: och, dat is maar manier van spreken. Bovengenoemde punten kunnen u echter overtuigen dat het méér is dan dat. Zonder het te weten of te willen gaat men zo weer stenen aandragen voor een hiërarchische opbouw van het verband der Gereformeerde Kerken.

Natuurlijk: wie werkt, maakt fouten. Dat doen we dus zelf ook. We hebben slechts een waarschuwend vinger willen leggen bij dit ene van de vele, soortgelijke, classis-verslagen. De lessen der geschiedenis moeten niet voor niets geleerd zijn. Dat zou ondankbaarheid zijn tegenover de HEERE onze God die de zusterkerken in Nederland in de veertiger jaren vrijmaakte van de hiërarchie. En CRM heeft altijd getoond te willen strijden tegen de minste inbreuk op de Confessie, EN tegen de minste inbreuk op het Gereformeerde Kerkrecht.”

En vervolgens het slot van een artikel van ds. Selles over de besluiten van de Particuliere Synode van Overijssel over de classis Kampen. Ds Selles schreef daarover het volgende:

Wat mij trof uit het rapport, dat, voorzover ik weet, alle sprekers met het door hen gesproken vermeldde, was, dat in de zestien zittingen, die aan de zaak gewijd werden, de ouderlingen nauwelijks aan de besprekingen deelnamen en de discussies grotendeels door een zevental predikanten werden gevoerd en vanwege de aanhalingen van allerlei schrijvers bij tijden meer op academisch niveau stonden dan op het peil van kerkelijke vergaderingen. Het bracht de veertiger jaren in gedachten, en het maakte me nog weer eens dankbaar, dat we op onze kerkelijke vergaderingen hier in Canada die kans niet krijgen maar het met Schrift, Belijdenis en Kerkenordening moeten doen.

Wat deze reeks uitspraken zelf betreft, je kunt daar allerlei detail opmerkingen over maken, zonder de kern te raken.

Voor mij staan of vallen ze en dus ook de eindconclusie met de vraag of de toestand in de kerk van Kampen zo geworden was, dat met het wijken door de twee broeders van de kerkeraad-meerderheid en met hun opwekken van de gemeente om hetzelfde te doen en met het beleggen van diensten tegenover de door de kerkeraad-meerderheid belegde en de vorming van een kerkeraad tegenover de kerkeraad men zich niet afscheidde van de KERK — dat zou scheurmaking en onttrekking van de kerk zijn — maar dat men zich afscheidde, naar Art. 28 N.G.B. van DEGENEN DIE NIET VAN DE KERK ZIJN waarmee elke gedachte aan scheurmaking en onttrekking verdwenen zou wezen en er een nieuwe Reformatie had plaats gehad. Nu heeft het me getroffen, dat hoe ver de uitspraken in de jongste geschiedenis van de kerk van Kampen teruggaan, hoe uitgebreid ze zijn, en hoezeer ze spreken van een confessioneel verschil en een niet verblijven van de kerkeraad, bij de zuiverheid der leer en de enigheid des geloofs, er toch NIET is uitgesproken dat op 21 juni 1967 er een afscheiding van degenen die niet van de kerk zijn zich voltrok. Ook heb ik niet gevonden, zoals dat in de veertiger jaren het geval was, dat er, in dit geval door de kerkeraad, bovenschriftuurlijke besluiten werden genomen die bindend aan de twee broeders en aan de gemeente werden opgelegd waaronder zij om des gewetenswil niet mochten buigen of dat door de kerkeraad ongodelijke schorsingen en afzettingen ten uitvoer werden gelegd die om 's Heren wil niet aanvaard mochten worden. Vooralsnog is het dan ook mijn gevoelen, dat puur persoonlijk is, dat de vaste grond van Art. 28 onder deze uitspraken ontbreekt.”

In aansluiting op de „Persschouw” van de vorige week geven wij hier door een artikel uit „Waarheid en Eenheid”.

„Zowel uit het artikel van Mr. Zeegers alsmede uit het stuk van Ds. J. Pronk, beide voorkomende in het nummer van Waarheid en Eenheid van 10 jan. 1969, blijkt dat we in de uitzendingen van de zendgemachtigde kerken te maken hebben met averechtse evangelieverkondiging.

Helaas zijn de vermelde slechte uitzendingen geen uitzondering, zoals wel blijkt uit de volgende aanvullende voorbeelden.

1. In een „Kenmerk” programma in 1967 mocht Ds. van Houte van de V.P.R.O. de draak steken met degenen, die bezwaar hadden tegen het optreden van een naakte „dame” op het beeldscherm. Hij vond daarbij een begrijpelijk en welwillend gehoor bij zijn ondervrager.

2. De uitzending (in 1968), waarin een z.g. „hippe dominee” te zien en te horen was. Hij werkt onder losgeslagen jeugd van Londen en vertelde, dat hij deze jeugd alleen kon benaderen door hen toe te spreken in hun eigen schuttingtaal. Hij gaf hun o.a. adviezen op sexueel gebied en adviseerde hun „toch niet elke nacht met een ander naar bed te gaan”. Hij erkende, praktisch niet met hen over God te spreken.

3. De uitzending op 30 dec. 1968, waarin evenals op 31 dec. 1967 buitenkerkelijken hun gal uitspuwden over de kerken. Ondanks het protest van de Geref. synode tegen het program van 1967 dus toch weer een soortgelijke uitzending aan het eind van het vorig jaar.

4. De godslasterlijke Kenmerk-uitzending op 7 jan. 1969. In deze uitzending werd een klein gedeelte van de laatste uitzending van „Zo is het ook nog eens een keer” herhaald en zo verscheen op het beeldscherm weer die spottende bidder.

Fungeert het C.V.K. als bijwagen van IKOR en RKK? Het lijkt er wel op.

Althans protesten van de Gereformeerde synode negeert men blijkbaar. Hoelang zal het CVK voor deze godslasterlijke uitzendingen nog verantwoordelijk blijven? Het is een schande dat de band met IKOR en RKK ondanks dit alles gehandhaafd blijft.”

situatie die is ontstaan. Er hebben reeds tweemaal dergelijke conferenties plaats gevonden, nl. in Oegstgeest en Baarn. Omdat er thans in meer plaatsen een scheur is ontstaan, zullen er waarschijnlijk meer kerken in Utrecht vertegenwoordigd zijn dan op de voorgaande conferenties.

G.S. Hoogeveen. De zittingen van de generale synode van Hoogeveen worden hervat op dinsdag 6 mei a.s. om 10 uur v.m.

ADRESSEN:

Helpman: Penningm. diakonie: D. Kort, Van Schendelstraat 58, Groningen-Helpman, tel. 51793 (na 6 uur n.m.). **Drachten:** penningmeester kerk en zending: W. van der Molen, Torenstraat 38, tel. 05120-5196.

Volgende week verschijnt:

OPDAT IK ZIJN NAAM BELIJDE

door
Ds. O. Mooiweer

Tweede, geheel herziene druk.
80 pagina's, excellente tekeningen van Paul Koning en lay-out van Bert Koning.

Een fijn belijdenisgeschenk!
Formaat 12½ x 19 cm.
Prijs f 7,50.

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

UITG. BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN, AMSTERDAM
Valkenburgerstraat 106. Postg. 22960. Tel.: 236612

DEZE IS JESUS DE KONING DER JODEN
en
STAAT HET DUIZENDJARIG RIJK IN VERBAND MET HET VOLK ISRAËL ?

door H. W. den Haring
Israël, op weg naar zijn herstel, blijft, van nu af aan de spil der wereldpolitiek!
Prijs elk f 1,-.

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften. Rotterdam, giro 346974.

PREDIKANTSGEZIN
met 6 kinderen zoekt een geschikt

VAKANTIEVERBLIJF
voor de maand juli of gedeelte daarvan.
Brieven gaarne onder nr. 2569 bureau van dit blad.

GEZOCHT
voor een STUDEREND MEISJE (18 jaar), per 1 augustus a.s. in Utrecht of omgeving, een gezin waarin zij als HUISGENOTE kan worden opgenomen.

Br. aan: C. van Aken, Pr. T. Brandsmalaan 23, Vleuten.

Te huur van 28 juni—12 juli

MODERNE BUNGALOW
geheel vrijstaand met alle comfort, grote tuin, en in een mooie rustige en landelijke omgeving in de Alblasserwaard aan de rivier de Lek.
Aantal personen 4 à 5.
Voor nette bewoning moet ingestaan kunnen worden.
Prijs: f 160,- per week.

Inlichtingen:
H. v. Middelkoop, Lekdijk 3B, Tienhoven (post: Ameide)

KERKNIEUWS

Beroepen: te Capelle a/d IJssel: ds. J. Strating te Hattem; te Berkum: ds. F. Mul te Hoogkerk; te Avereest-Dedemsvaart: kand. M. H. Sliggers te Haarlem.

Bedankt: voor IJsselmuiden-Grafhorst: ds. C. Bakker te Oldenzaal-Glanerbrug; voor Zuidbroek-Veendam: ds. H. Mostert te Harderwijk.

Overschie. De classis Schiedam van 6 febr. jl. heeft in haar 7e zitting op 17 april jl het besluit genomen „de brs. Joh. van Baardewijk en W. J. Sies tot de vergadering toe te laten als wettige afgevaardigden van de Gereformeerde kerk te Overschie, mits met behoorlijke credentie naar art. 41 K.O.”.

Zwolle. De kerkeraad van Zwolle (praeses ds. Z. G. van Oene) heeft zich in een schrijven tot de kerken in de classis Zwolle en tot de op 8 mei bijeen te komen classis Zwolle gewend met bezwaren tegen de handelingen, resp. uitspraken, welke door de classis Zwolle van februari zijn verricht, resp. gedaan.

Monte Alegre (Brazilië). De classis Assen besloot niet te voldoen aan het verzoek van de kerk te Monte Alegre om opgenomen te worden in het classicaal verband. Wel hebben de kerken in de classis Assen zich bereid verklaard classicaal te willen fungeren als instantie voor appèl uit de kerk te Monte Alegre en tevens als instantie, die voor die kerk eventueel een peremptoir examen zal kunnen afnemen, alsmede als instantie die eventuele steunaanvragen zal behartigen.

Conferentie van kerken. Kerken, die buiten het verband van de Gereformeerde (vrijgemaakte) kerken zijn komen te staan, komen 10 mei a.s. in de Jeruzalemkerk te Utrecht bijeen om van gedachten te wisselen over de